

MÅL
Antal öppna
drogscener i region
Stockholm
minskar genom lokal
samverkan mellan
myndigheter.

METODER för lokal samverkan kring arbetet med öppna drogscener

ÖPPNA
DROGSCENER

Alkohol
Narkotika
Dopning
Tobak

Innehåll

Förord	3
Förkortningar och begrepp	4
Mål, syfte och målgrupp	5
Kartläggning Stockholm 2017	7
Öppna drogsener, definition	8
Öppna drogsener	10
Profilera och prioritera kvinnliga missbrukare	11
Myndighetssamarbete - arbetssätt i vardagen	13
Minska platsens betydelse - rutinaktivitetsteorin	14
Situationell prevention- begränsa tillgängligheten	15
Öka formell och informell kontroll på platsen	17
Social prevention - minska motivationen	19
Framgångsfaktorer för lokalt arbete mot öppna drogsener	23
Rollfördelning i det regionala arbetet mot öppna drogsener	24
Uppföljning och utvärdering	26
När du vill fördjupa dig	27

ÖPPNA DROGSCENER

Förord

I Stockholms län är tillgången till narkotika större än i många andra delar av landet och här finns en större andel som använder narkotika och en högre narkotikarelaterad dödlighet än i landet som helhet. Det är allmänt känt att narkotika hanteras öppet på ett flertal platser i länet. Dessa platser spelar inte enbart en central roll som brottsplats för narkotikabrott. De är även platser där unga personer riskerar att etablera ett missbruk av narkotika och en kriminell livsstil. Platserna genererar även otrygghet för allmänheten bland annat på grund av våldsbrottsligheten i områdena.

Myndigheter på regional nivå i Stockholms län vill peka ut en riktning för hur vi under år 2018 – 2020 tillsammans kan arbeta mot den öppna narkotikahandling som pågår på ett antal platser i regionen. Syftet med denna metodbok är att främja och öka myndighetssamarbetet mot öppna drogsccener.

Vi har kommit överens om en definition avseende vad vi kallar öppna drogsccener. Definitionen bygger på forskning om den öppna handeln med narkotika. Denna metodbok innehåller även metoder och tips om arbetsmodeller som vi bedömer är framgångsrika. Alla dessa metoder och arbetsätt är inte utvärderade men eftersom vi gemensamt bedömer dem som framgångsrika vill vi lyfta fram dessa exempel.

Arbetet med att ta fram metodboken har genomförts inom ramen för samarbetet med Strategi och handlingsplan för ANDT-arbetet i Stockholms län 2017-2020.

Länssamarbetet för ANDT-frågor i Stockholms län

Åsa Ryding
Tf länsöverdirektör
Länsstyrelsen i
Stockholms län

Barbro Naroskyin
Hälso- och
Sjukvårdsdirektör
Stockholms läns landsting

Pia Sjunnegård Dahlbom
Biträdande regionpolischef
Stockholm
Polismyndigheten

Mikael Lindgren
Kompetenscenter chef
Stockholm
Tullverket

Susanne Wedin
Regionchef Stockholm
Kriminalvården

Förkortningar och begrepp

ANDT	Alkohol, Narkotika, Dopning och Tobak	MUMIN	Maria Ungdom Motiverande Intervention är en arbetsmetod för ungdomar, som misstänks för ringa narkotikabrott.
BF	Brottsförebyggande		
BRÅ	Brottsförebyggande rådet	SMADIT	Samverkan mot alkohol och droger i trafiken är ett samarbete mellan polisen och flera myndigheter, bland annat Tullverket och sjukvården, för att minska antalet alkohol- och drogpåverkade i trafiken. Syftet är att påverka förarna att ta emot hjälp mot sina alkohol- eller drogproblem.
Hot spot	En hot spot är en plats eller ett geografiskt område där förekomsten av brott är så pass vanlig att det är förutsägbart. (Sherman, 2005) Med hot spot avses ett geografiskt område eller en plats där brottsligheten är som mest koncentrerad (Braga m.fl., 2012, s.12).		
LPO	Lokalpolisområde	SoL	Socialtjänstlag (2001:453)
LVM	Lag (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall	SPÅRSTATION	Tunnelbane- eller pendeltågsstation
PL	Polislag (1984:387)		
LVU	Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga		

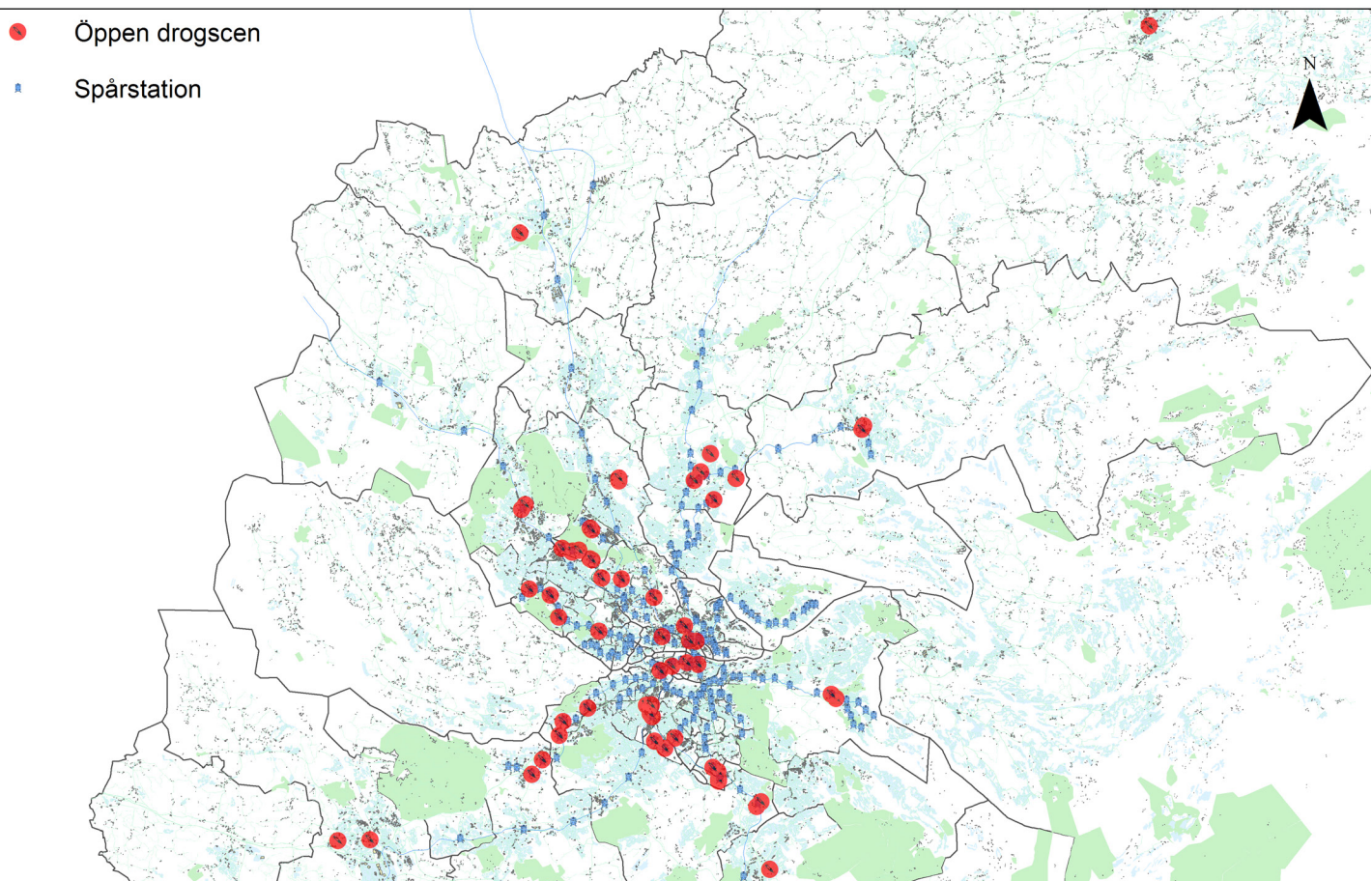

MÅL:
Antal öppna
drogscener i region
Stockholm minskar
genom lokal
samverkan mellan
myndigheter.

SYFTE:
Metodboken ska
främja och öka
myndighetsarbetet
mot
öppna drogscener.

MÅLGRUPPER

- Bevakningsföretag
- Bostadsföretag
- Fastighetsbolag
- Näringsidkare
- Civilsamhället, idéburna organisationer, exempelvis nattvandrare
- Kollektivtrafiken
- Kommunal uppsökande verksamhet Vuxen/Ungdom
- Kommunala preventionssamordnare, trygghets- och säkerhetssamordnare
- Kriminalvården
- Länsstyrelsen
- Polisen
- Räddningstjänst
- Tullverket

Öppna drogsценer i Stockholms län

Kartläggning Stockholm 2017

48 geografiska platser i Stockholms län identifierades som öppna drogsener i kartläggningen som genomfördes av polisregion Stockholm 2017 som en del i ett forskningsprojekt. Kartläggningen genomfördes med utgångspunkt från forskning om öppna drogsener, främst från USA och England. Personal från lokalpolisområdena identifierade olika omständigheter som påverkar platsen för öppen droghandel, konsekvenser och vad som kunde anses som indikatorer på öppna drogsener. Platserna bedömdes ur olika aspekter såsom geografisk storlek, närområdets sammansättning, missbrukares och narkotikaförsäljares förankring, kriminalitet kopplat till platserna och andra problem utöver brott.

Kartläggningen visar på mönster och ger en lägesbild för Stockholms län. Den pekar även ut olika kategorier av öppna drogsener och förutsättningar för arbetet på platserna. I arbetet med kartläggningen berördes även befintlig samverkan och pågående arbete mot platserna samt möjliga utvecklingsmöjligheter av samverkan och arbete mot de identifierade öppna drogsenerna.

Nyttorna med att kartlägga regionens öppna drogsener är flera men en viktig del är att få de lokalt ansvariga och engagerade att själva påbörja analysen av platsen och lyfta platserna i samverkan. Kartläggningen blir ett verktyg i genomförandet av orsaksanalyser.

För att alla myndigheter som bidrar i arbetet mot öppna drogsener ska ha en gemensam lägesbild är en definition av begreppet "öppen drogsener" viktig. Då det tidigare saknades en svensk definition enades samtliga myndigheter som ingår i ANDT-länsarbetet om en gemensam definition. Den togs fram med utgångspunkt i befintlig forskning om öppna drogsener samt under arbetet med de indikatorer som framkom i kartläggningen.

Öppna drogsener - definition

Indikatorer på öppna drogsener

1. Det är allmänt känt för både allmänheten och missbrukare att synlig hantering av narkotika sker på platsen.
2. Hanteringen av narkotika pågår mer eller mindre dagligen.
3. Det är en informell zon av tolerans från polis och andra mot avvikande beteende.
4. Platsen uppfattas som problematisk av myndigheter.
5. Platsen uppfattas som problematisk av allmänheten.
6. På platsen sker narkotikahandel som fler än bara en viss kategori köpare eller säljare får delta i.
7. Platsen genererar olägenheter och obehag för allmänheten.
8. Platsen misstänks attrahera nya brukare, antisociala grupper och individer samt andra som har svårt att platsa in i de sociala strukturerna, exempelvis hemlösa och flyktinggrupper.
9. Unga avråds från att vistas på platsen.
10. Platsen och närområdet har förhöjd brottsstatistik.

I kartläggningen av Stockholms öppna drogsener har ca 65 procent av platserna sju eller fler indikatorer och anses därmed vara kvalificerade öppna drogsener medan resterande har färre indikatorer och anses inte generera lika stora problem i området.

Vår definition¹

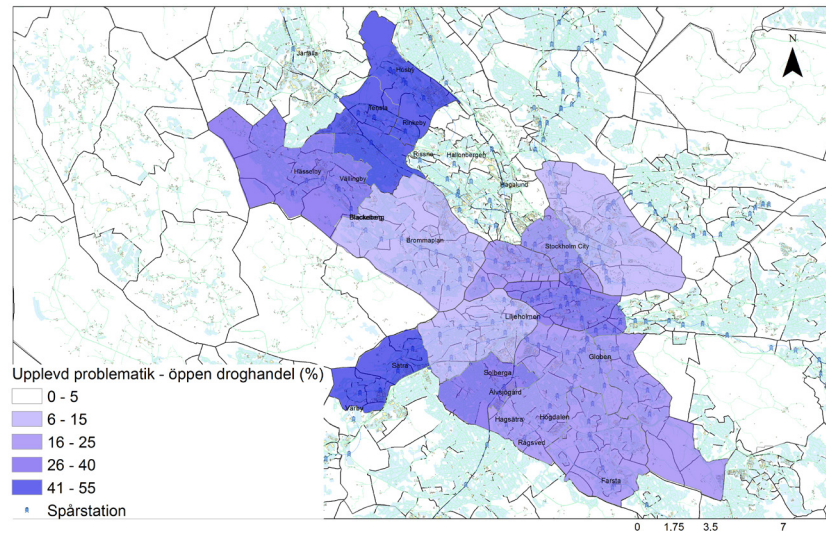
En öppen drogsener är en geografisk, bestående plats där bruk och försäljning av narkotika sker offentligt och uppfattas som problematisk av myndigheter eller allmänheten.

¹ Bakom den gemensamma definitionen står Länsstyrelsen i Stockholms län, Stockholms läns landsting, Polisregion Stockholm, Tullverket och Kriminalvården.

De öppna drogscenerna kan kategoriseras i olika typer av platser. I kartläggningen identifieras 48 öppna drogscener i Stockholms län. 28 av dessa öppna drogscener finns i områden som inte betecknas som utsatta. Arbetet på 35 av platserna finns med i polisens medborgarlöften och 25 ligger i närheten till förskolor.

För att kunna mäta hur medborgarnas trygghet påverkas av de öppna drogscenerna ställdes en fråga om öppen narkotikahandel i Stockholm stads trygghetsmätning 2017. Svaren som jämfördes med kartläggningen av öppna drogscener visar på att medborgarna också upplever den öppna narkotikahandeln som ett problem på dessa kartlagda platser.

Öppna drogsener

Metodstödet grundläggande utgångspunkt är att öppna drogsener genererar och sätts i samband med annan brottslighet och stora sociala risker för de individer som vistas på eller i anslutning till den avgränsade geografiska platsen. Det finns en dragningskraft till öppna drogsener som består av flera olika aspekter. Öppna drogsener är en plats där utsatta grupper befinner sig. Det mest uppenbara är missbrukare som söker efter narkotika och säljare som söker kunder. Många av dessa individer söker även efter sociala sammanhang och gemenskap. Även om grupper av individer varierar med de kartlagda platserna, årstid och tid på dygnet kan de ändå sägas ha gemensamt att de är utanför samhället eller identifierar sig som att stå utanför samhällets normer till viss del. Ensamkommande barn och unga, hemlösa, tiggare, personer med missbruksproblem och psykiskt sjuka kan vara exempel på grupper som vistas på platsen. Med de kriminella och sociala företeelser som finns på platsen kommer också riskfaktorer såsom våld, hot, övergrepp, narkotika, alkohol, rekrytering till kriminella nätverk med mera.

För att påverka en öppen drogsener till en positiv och hållbar förändring finns behov av att förändra flera olika förutsättningar som råder på platsen. Detta kan inte enskilda myndigheter eller organisationer ensamma påverka. För att nå resultat krävs det att alla berörda aktörer i lokalsamhället tar ansvar, samverkar och åtgärdar de sociala risker, brottsliga företeelser och problem som motverkar en positiv social utveckling på platsen.

Medborgare som upplever att de är med och påverkar utvecklar platser positivt. Det skapar i sin tur ett socialt kapital som kännetecknas av förtroende till varandra och till andra offentliga aktörer. Genom att skapa social kontroll och kollektiv förmåga på de öppna drogsenerna reduceras riskerna för hantering av narkotika och genomförandet av brott. Detta leder till en minskad brottslighet och ökad trygghet i samhället.

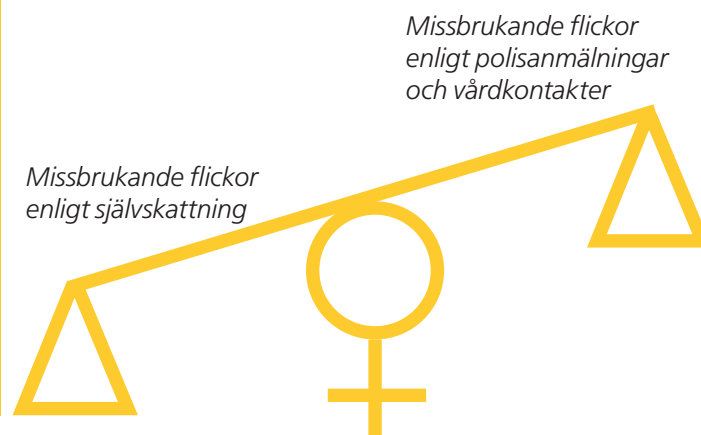
Profilerera och prioritera kvinnliga missbrukare

Missbrukande kvinnor ska ges möjlighet till stöd och vård för att komma ur sitt missbruk. I dag uppmärksammas fler män än kvinnor som missbrukar narkotika. Andelen flickor i missbruk som uppmärksammas av myndigheter och vård underskrider stort den nivå som självskattats av flickor - andelen borde vara högre. Sociala myndigheter, sjukvård och polis måste förbättra sitt arbete för att synliggöra och prioritera flickor och kvinnor som missbrukar.

Att tänka på för att bättre profilera och uppmärksamma missbrukande flickor och kvinnor.

- Kvinnor med missbruksproblematik har sällan ett utåtagerande beteende som synliggör dem i folksamlingar.
- Kvinnors missbruk har ofta pågått under lång tid innan de uppmärksammas av polis, sjukvård och sociala myndigheter.
- Kvinnor kan ha en stor skam- och skuldtyngd upplevelse av sitt missbruk vilket kan medföra att de vill dölja sitt missbruk
- Kvinnor i missbruk riskerar att utsättas för våld.
- Det händer att flickor och kvinnor försörjer sitt missbruk genom att prostituera sig och det förekommer prostitution i anslutning till vissa öppna drogscener.
- En större andel flickor har kontakt med psykisk vård än pojkar i aktuell ålder.

Det saknas till stor del information, kunskap och forskning om flickor och kvinnor som missbrukar narkotika. Stockholmsenkäten, den självskattningsenkät, som genomförs i årskurs 9 och andra året på gymnasiet i Stockholm, påvisar andelen unga som har provat och missbrukar narkotika. Skillnaden mellan antalet flickor som själva uppger att de missbrukat narkotika i relation till både vårdens insatser och polisens brottsanmälningar är stor - andelen flickor i vård och polisanmälningar underskrider stort den nivå som självskattats. Det betyder att det finns ett stort mörkertal missbrukande flickor som varken kommer till polisens kännedom, får stöd från socialtjänsten eller tillgång till sjukvård.

Orsaken till varför flickor och kvinnor som missbrukar inte uppmärksammas på samma sätt som pojkar och män av polisen, socialtjänsten och vården är okänd. Om flickor inte missbrukar samma preparat, på samma plats, på samma tid och av samma anledning som pojkar kan detta betyda att det behövs större kunskap och ansträngningar av socialtjänst och polis för leta upp och uppmärksamma dessa flickor.

Samhällets normativa uppfattningar om flickors missbruk kan göra att metoderna saknas för att upptäcka och ge dem stöd. Missbrukande flickor och kvinnor missas av samhället i så stor utsträckning och med sådana allvarliga konsekvenser att denna grupp måste prioriteras.

Myndighetssamarbete - arbetssätt i vardagen

Samverkansöverenskommelser och medborgarlöften

Vad polisen och kommunen ska samverka om framgår i gemensamma samverkansöverenskommelser. Utöver detta finns ofta medborgarlöften som polisen och kommunen tillsammans utfäster. Kartläggningen av öppna drogsccener är ett sätt att belysa detta i de lokala lägesbilderna. Att befästa det gemensamma arbetet mot öppna drogsccener i samverkansöverenskommelserna och medborgarlöftena är ett tydligt gemensamt vägval.

Gemensamt uppsökande arbete

Socialtjänsten har ofta uppdraget att bedriva socialt uppsökande arbete med barn och ungdomar. Syftet är att förebygga att barn och ungdomar hamnar i missbruk, kriminalitet, prostitution eller annat socialt nedbrytande beteende.

Syftet är också att få en bild av vilka individer som vistas där, till vilken stadsdelsförvaltning eller kommun de tillhör och om möjligt skapa förutsättningar för fortsatt kontakt med ansvarig socialtjänst. Socialtjänsten arbetar parallellt med polisen för att finnas representerade på de mest utsatta platserna, bland annat de öppna drogsccenerna. Det är en framgångsfaktor att polisen och socialtjänsten arbetar uppsökande tillsammans och har gemensamma aktivitetsplaneringar.

Personal från socialtjänsten är också med vid polisförhör med ungdomar under 18 år. Syftet är att fånga upp de ungdomar som behöver socialtjänstens stöd och hjälp.

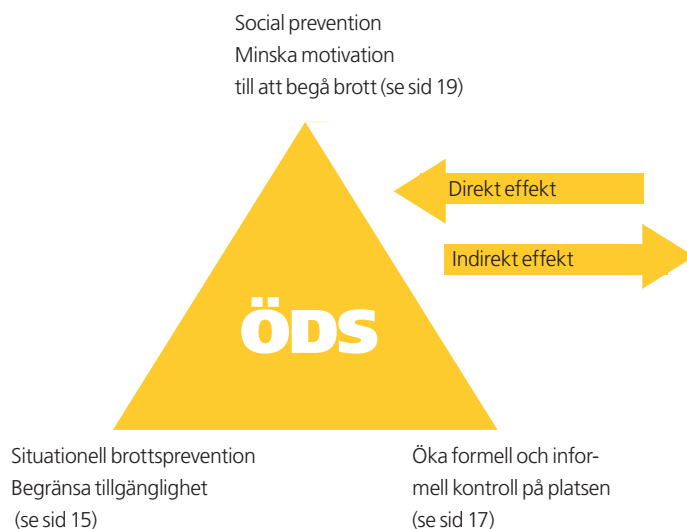
Minska platsens betydelse – rutinaktivitetsteorin

Öppna drogcener finns i många städer i både Europa och övriga världen. I arbetet på dessa platser har både repressiva, skademinskande och vårdande arbetssätt använts och ofta även i kombination. Svensk forskning på området är begränsad och utvärderade insatser uppvisar svaga resultat.

Forskning kring polisens arbete mot öppna drogcener visar att rena repressiva polisinsatser i ett kort perspektiv kan dämpa eller förflytta problematiken men även hindra missbrukare från att få hjälp och kontakt med vårdinstans och socialtjänst. Det finns även exempel från bland annat Malmö där en öppen drogscen har upphört till följd av en intensiv kameraövervakning.

För att ett brott ska inträffa krävs det enligt den så kallade rutinaktivitetsteorin en motiverad förövare, ett lämpligt objekt och avsaknaden av kapabla väktare. Om en av dessa förutsättningar saknas kommer brottet inte att begås.

Arbetet mot öppna drogcener kan inte lyckas enbart genom att spendera mer resurser på traditionellt och reaktivt polisarbete. Arbetet mot narkotikarelaterad brottslighet kräver ett strukturerat polisarbete i samverkan med andra myndigheter och organisationer. Förutsättningar för att lyckas med arbetet är att kartlägga de öppna drogcenerna, genomföra en orsaksanalys och initiera en bred samverkan mellan myndigheter, organisationer och civilsamhälle.

Situationell prevention

Begränsa tillgängligheten - exempel på arbetssätt

Trygghetsvandringar

Trygghetsvandringar innebär att en grupp människor går igenom ett område och systematiskt inventerar det ur trygghetssynpunkt. Grundtanken är att de som bor och verkar i lokalsamhället har störst kännedom om det och att deras erfarenheter är viktiga att ta tillvara.

Vid en trygghetsvandring deltar vanligen boende i området men också företrädare för lokala föreningar, bostadsföretag, kommun, polis och politiker. Under inventeringen noteras platser och utrymmen som upplevs som otrygga eller riskerar att bli brottsplatser samt vilka konkreta fysiska omständigheter som bidrar till problemen. I processen ingår att ta fram förslag på lösningar och trygghetsinventeringen kan sedan ligga till grund både för större och mindre åtgärder.

Platsfokus

Fler aktörer behöver ta ett bättre helhetsgrepp runt en plats när det behövs fler åtgärder för att minska problematiken på platsen. Det är viktigt att olika representanter deltar för att få flera infallsvinklar gällande platsen och åtgärderna så problem byggs bort på bästa sätt.

Hot spot

Forskning har visat att om polisen koncentrerar insatser mot specifika platser, så kallat hot spot-arbete, ökar effektiviteten i brottsbekämpningen. Forskarna menar också att de individer som utför de kriminella handlingarna oftast gör det på platser

Geografiskt riktade problemorienterade insatser som involverar samverkan mellan polis, kommun och civilsamhälle är mer effektivt än en generell narkotikabekämpning över en större geografisk yta.

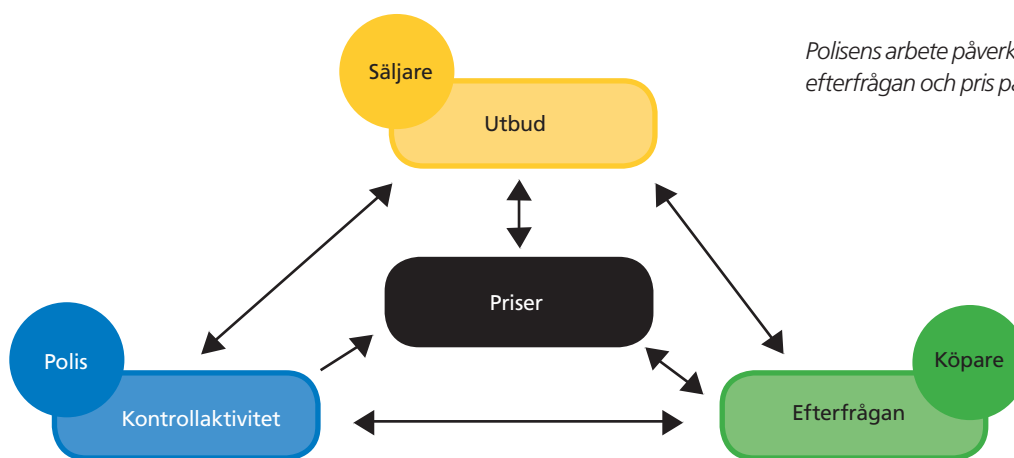
där polisen inte befinner sig, det vill säga de förflyttar sig från de platser där polisen ingriper. Det finns dock invändningar mot detta resonemang då vissa brottstyper är väldigt svåra att flytta från en etablerad och välkänd plats. Narkotikabrott och krogrelaterade våldsbrott är exempel på detta. Dessa brott utförs på samma platser över tid, mycket på grund av platsens fysiska läge, utformning och vad som pågår i platsens närhet. På platser med kontinuerlig brottslighet över tid, som till exempel öppna drogscener, menar forskarna att arbetet bör fokusera på att förebygga att brott sker snarare än att åtgärda det som redan hänt.

Omfördelning

Den mest frekventa och uppenbara effekten av preventiva åtgärder mot drogsccener och droghandel är omfördelning. Omfördelningen sker när åtgärder mot öppna drogsccener gör att deltagarna förändrar sina beteendemönster genom att antingen byta plats, ändra tid, sätt eller byter till annan kriminell aktivitet. Dessa omfördelningseffekter är svåra att mäta särskilt om den öppna drogsccenen är stor och inte har tydliga gränser. Om det sker omfördelning är det kanske att föredra att brottet sprids över ett större område. Om drogsccenerna luckras upp och hanteringen av narkotika inte är lika synlig på en plats kommer inte samhället att störas och känna samma otrygghet. Bara för att det sker omfördelning behöver inte detta i sig undergräva vinsten i att arbeta mot drogsccenerna och rent allmänt kan man säga att omfördelningseffekten ofta är rätt liten. Det är av stor vikt att vara uppmärksam på dessa eventuella effekter av insatserna.

Arbeta mot beslag

Om polisens och tullens beslag av narkotika ökar minskar utbudet av narkotika på de öppna drogsccenerna. Detta leder till högre priser på narkotika. Marknaden kan blomstra igen om utbudet har möjlighet att öka och då krävs åter nya insatser från myndigheter. Om polisens arbete minskar utbudet av narkotika ökar priserna och det påverkar köparnas förmåga att handla. Priserna på många narkotikapreparat har över tid legat relativt stabilt i många länder. Insatser som gör att inköpen blir jobbigare och tar längre tid påverkar också efterfrågan. Om efterfrågan faller genom att man minskar antal köpare sjunker konsumtionen och priserna vilket kan leda till nedgång i drogrelaterad brottslighet. De tunga missbrukarnas beroende gör dem till en grupp som måste begå många brott för att försörja sig. Ett sätt att hantera dessa marknadsmässiga förhållanden är att kartlägga priserna på de öppna drogsccenerna, följa dessa över tid och se hur de förändras vid insatser.

Öka formell och informell kontroll på platsen

Ökad närvaro

Avsaknaden av kapabla väktare på platsen är viktig för narkotikaförsäljarna för att upptäcktrisken ska vara låg. Stora grupper av människor kan vara gynnsamt för narkotikaförsäljare eftersom det försvårar upptäckt. Enligt rutinaktivitetsteorin är även representanter från civilsamhället kapabla väktare, men på en öppen drogscen är det ovanligt att en dessa ingriper då de ser en narkotikaöverlåtelse. Att polisen ökar närvaron på platsen försvårar handeln av narkotika.

15-minutersmetoden

Polispatrullen patrullerar på den öppna drogscenen. Har inget hänt under 15 minuter lämnar de platsen för att återkomma senare. 15-minutersmetoden leder till att de som befinner sig på platsen uppfattar att poliserna är fler än vad de är samt att känslan av kontroll på platsen ökar. Metoden kan användas av representanter från andra än polisen, till exempel kommunens uppsökande verksamhet.

- Platser och tider där brottsligheten är som mest koncentrerad
- Patrullering 12-17 minuter
- Ska ske med oregelbundenhet

Läs mer: Brå rapport 2014:5, Brottsförebyggande polisarbete i "hot spots", resultat och erfarenheter från två projekt mot personrån och misshandel.

Ökad närvaro av civilsamhället

Anställd personal från kommunen, olika myndigheter och företag, till exempel ordningsvakter eller trygghetsvärdar behövs för att öka den vuxna närvaron och kontroll av platser

med hög problematik. Men förutom poliser, fältassistenter, medborgarvärdar, ungdomsjour, uppsökande socialsekreterare, patrullerande väktare och trygghetsvärdar så behövs även frivilliga goda krafter från civilsamhället för att blanda upp utemiljöerna som ofta har hög koncentration av unga män. Det är viktigt att fokusera på att få in positiva faktorer i miljöerna och inte bara försöka skapa hinder för att få bort ungdomar eller missbrukare från en plats.

Kontroll av trafik

Polisens kontroll av personer i fordon som är på väg till och från öppna drogscener är framgångsrikt för att öka den formella kontrollen och upptäcktrisken på platsen. Att kontrollera fordonsförare och fordon är ett bra sätt att komma i kontakt med personer som uppehåller sig invid öppna drogscener och därefter initiera polisiära ingripanden mot personer om misstanke om narkotikabrott föreligger.

Att bara öka polisens närvaro och ingripanden på en öppen drogscen är mindre effektivt än att fokusera på bred samverkan med andra myndigheter och aktörer.

Kamerabevakning

Kameror fungerar brottspreventivt och trygghetsskapande och kan även ge stöd i lagföring, särskilt i områden eller på platser där vittnen inte medverkar i den grad som önskas. På platser som haft stor problematik över tid som exempelvis öppna drogsccener kan kameror ge stor effekt.

I nya kamerabevakningslagen (2017:55) som träder i kraft den 25 maj 2018 finns bestämmelser om allmän kamerabevakning. Syftet med lagen är att med hjälp av kamerabevakning förhindra, utreda eller avslöja brott samt att förebygga olyckor. Ansökan om tillstånd för kamerabevakning lämnas till länsstyrelsen i det län där kamerabevakningen ska ske.

Tillstånd till kamerabevakning behövs om man avser att övervaka en plats som är fritt upplåten för allmänheten. Områden som inte anses upplåtna för allmänheten är till exempel trappuppgångar i flerfamiljshus eller utrymmen och områden på arbetsplatser där allmänheten inte tillåts uppehålla sig. Vid kamerabevakning av plats dit allmänheten inte har tillträde krävs samtycke från dem som berörs av bevakningen. Om samtycke inte finns från samtliga berörda kan bevakning ändå vara tillåtet om kamerabevakningen behövs för att förebygga brott och om behovet väger tyngre än integritetsintresset.

Oavsett var kamerabevakningen sker måste man upplysa om detta genom tydlig skyltning på övervakningsplatsen. Om det inte av förhållandena på platsen framgår vem som bedriver bevakningen ska upplysning om detta också ske.

Att tänka på!

- Tillfälliga undantag från tillståndskravet
- Kamerabevakning får ske under högst en månad utan att en ansökan om tillstånd har gjorts vid bevakning som bedrivs av Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen, om det av särskild anledning finns risk för allvarlig brottslighet som innebär fara för liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av egendom på en viss plats och syftet med bevakningen är att förebygga, förhindra eller upptäcka sådan brottslig verksamhet eller utreda eller lagföra sådana brott,
- Om en ansökan om tillstånd görs inom en månad från det att kamerabevakningen inleddes, får bevakningen bedrivas utan tillstånd till dess att ansökningen har prövats.

Checklista!

- Råd inför ansökan om tillstånd för kamerabevakning:
  - Visa att platsen är särskilt brottsutsatt (påvisa med hjälp av anmälningsstatistik).
  - Visa att andra mindre integritetsingripande åtgärder än kamerabevakning redan beaktats.
  - Bevaka inte ett större område än nödvändigt.

Social prevention – minska motivationen

Orossamtal

Orossamtal är en insats för ungdomar i 10–15-årsåldern som inte har begått något brott men som misstänks utvecklas mot ett kriminellt liv. Samtalen förs mellan barnet, föräldrarna, socialtjänst och polis. Samtalen är ett sätt att uttrycka och tidigt erbjuda stöd och hjälp från samhället.

Linköpingsmodellen

Modellen innebär att polisen - tillsammans med socialtjänsten - åker hem till personer i 15–18-årsåldern som misstänks ha börjat med droger. I hemmiljön informeras och konfronteras föräldrar och ungdomar om misstankarna.

Orosanmälan kap 14 socialtjänstlagen

Enligt socialtjänstlagen kap 14, 1 § ska alla som jobbar med barn och ungdomar inom till exempel hälso- och sjukvård, skola, kommun och polis, anmäla misstanke om att ett barn eller ungdom far illa. Det kan också handla om misstanke om brottslighet eller drogmissbruk. Anmälan görs till socialnämnden.

12 § polislagen

Om någon som kan antas vara under arton år anträffas under förhållanden som uppenbarligen innebär överhängande och allvarlig risk för hans eller hennes hälsa eller utveckling, får han eller hon tas om hand av en polisman för att genom dennes försorg skyndsamt överlämnas till sina föräldrar eller någon annan vårdnadshavare eller till socialnämnden. I 12 § polislagens ges möjlighet att ta med en ungdom från exempelvis en öppen drogsцен. Enbart den omständigheten att en underårig

befinner sig i en sådan miljö kan inte utgöra tillräckliga skäl för tillämpningen av 12 §. Om den underårige anträffas där i sällskap med en känd missbrukare eller frekvent uppehåller sig på platsen och kan antas ha till syfte att söka kontakt med narkotikaförsäljare eller liknande synes däremot regleringen beroende på omständigheterna kunna tillämpas.

12 § polislagen i kombination med kap 14 socialtjänstlagen kan ses som en första åtgärd vid påträffande av en ungdom i risk men där man inte har misstanke om brott.

SIG unga - 14-18 år

Syftet med sociala insatsgrupper är att hjälpa ungdomar att bryta en kriminell livsstil. Arbetet sker i samarbete mellan olika verksamheter som kan ge hjälp och stöd för en bättre framtid. Sociala insatsgrupper är en insats som förhindrar nyrekrytering samt motverkar ett pågående kriminellt liv.

Socialtjänsten är ansvarig för att andra myndigheter och aktörer görs delaktiga utifrån individens behov.

SIG unga vuxna - 19-29 (Avhopparverksamheten)

Avhopparverksamheten riktar sig mot de vuxna kriminella som står för en mängd brott, de som har stor påverkan på den yngre generationen samt bidrar till nyrekrytering av ungdomar till kriminalitet och missbruk av droger.

LVU och LVM

LVU: Enligt lagen om särskild vård av unga (1990:52) ska beslutas om den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende.

LVM: Myndigheter som i sin verksamhet regelbundet kommer i kontakt med missbrukare är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de får kännedom om att någon kan antas vara i behov av vård enligt lag om vård av missbrukare i vissa fall (1988:870). Normalt tillgodoses den enskildes vårdbehov på frivillig väg med stöd av socialtjänstlagen. En av förutsättningarna för vård enligt LVM är att möjligheterna att tillgodose missbrukarens behov av vård i frivillig form är uttömda eller har befunnits otillräckliga. Bedömningen av vad som är missbruk är dock strängare när det gäller ungdomar.

Kriminalvårdens åtaganden

Kriminalvården region Stockholm har vid begäran om personutredning från domstol att ta hänsyn till förutsättningarna i det enskilda fallet. Bedömningen baseras på risk, behov- och mottaglighetsprincipen. I de fall en misstänkt har koppling till organiserad brottslighet och kan förväntas ha en negativ påverkan på lokalsamhället ska frivårdspåföljd i första hand undvikas. Kriminalvården ska prioritera handläggning av individer dömda till fängelsepåföljd som befinner sig på fri fot, där en relation till den organiserade brottsligheten föreligger.

”Targetlistor”

Kommunen och polisen kan, tillsammans eller var för sig, prioritera ett begränsat antal kriminella personer. Polisen ska fokusera på personer som är aktuella i gatulangning och arbeta extra aktivt mot dessa. Fokus blir på eget bruk, innehav och överlåtelse av narkotika men även på en ”högre” nivå gällande grov organiserad brottslighet där man förser gatunivån med narkotika. Lagföring är viktigt men här sker även vägledning till vårdande instanser som kommunens representanter kan bidra med.

Sök med polisens narkotikahundar

Att söka efter narkotika med polisens narkotikahundar är användbart i alla miljöer där det finns problematik med narkotika. Metoden går ut på att identifiera sökområden där man vet sedan tidigare erfarenheter att narkotika hanteras. Genom att frekvent söka med hund i dessa områden eller byggnader tvingas de som ägnar sig åt brottslig verksamhet att antingen upphöra med verksamheten på platsen eller i större utsträckning bära narkotika, vapen eller annat på sig. Detta leder till att det i många fall blir enklare att binda dem till brotten och i förlängningen lagföra dem.

Fastighetsägare, krögare och andra näringsidkare

Fastighetsägare, krögare och andra näringsidkare kan genom att förändra den fysiska platsen försvåra för personer som säljer och köper narkotika.

Polisen och kommunen kan tillsammans arrangera områdes- och husinspektioner tillsammans med fastighetsskötare för att tillsammans komma fram till åtgärder avseende den fysiska miljön. Ett samarbete och dialog med de personer som driver restauranger och butiker som ligger i anslutning till drogsener ökar dialogen och stärker andra aktörer i vad de kan göra för att påverka den öppna drogsenen till det bättre.

Renlighet, skadegörelse och trygghet

En grundläggande trivsel i staden förutsätter att det inte är skräpigt. Områden som förfaller genom nedsmutsning, trasiga byggnader, klotter och skadegörelse förfaller även ofta på andra sociala plan. Människor som inte behöver vara på platsen

väljer att inte passera den eller uppehålla sig på den. De som binds till platsen av kriminella skäl som till exempel narkotikaförsäljare stannar kvar och kommer förr eller senare att dominera platsen. Ett led i att motverka den negativa utvecklingen är att i ett så tidigt skede som möjligt ingripa och förhindra att ett område förfaller. Det är viktigt med god renhållning och att renovera trasiga byggnader. Det är även viktigt att beivra brott som skapar otrygghet i området till exempel rån, misshandel, stöld, klotter och skadegörelse.

Informera allmänhet och företag

Polisen kan informera allmänheten och företag, exempelvis banker som lånar ut pengar till fastighetsbolag, om hur platsen och byggnader nyttjas. Det kan leda till att finansierarna ställer krav på de som lånar pengar av dem att åtgärda och förbättra olika förutsättningar på platsen. Exempel på detta kan vara att förbättra skötsel och renhållning av byggnader.

Det är effektivt att rikta arbetet mot de underliggande orsakerna som leder till att platsen är en öppen drogsen i stället för att skrapa på ytan.

SMADIT

Samverkan mot alkohol och droger i trafiken är ett samarbete mellan Polisen och flera myndigheter, bland annat Tullverket och sjukvården, för att minska antalet alkohol- och drogpåverkade i trafiken. Syftet är att få förarna att ta emot hjälp mot sitt alkohol- eller drogproblem direkt, när de är som mest mottagliga, för att minska risk för återfall. De förare som ertapas påverkade erbjuds kontakt med beroendevården inom 24 timmar.

MUMIN

Mumin är en metod för ungdomar som misstänks för narkotikabrott. Ungdomarna erbjuds akut vård och stöd tillsammans med anhöriga. Ungdomar som misstänkts för ringa narkotikabrott medtas till en särskild polisstation på Maria Ungdom där urinprov, förhör och andra utredningsåtgärder vidtas. Ett samtal hålls med den unge i syfte att motivera den till ett frivilligt besök på akutavdelningen på Maria Ungdom samt länkning till Mini Maria.

Tips på saker som inte är gjort i Sverige i nutid men på andra platser

Tips om narkotikaförsäljningar

För att samla information om narkotikaförsäljning kan telefonnummer där allmänheten anonymt kan tipsa om störande beteenden och brott på vissa specifika platser användas. Att marknadsföra detta telefonnummer på platsen kan vara avskräckande för köpare och säljare av narkotika.

En del kommuner har hemsidor med möjlighet för medborgare att maila, chatta och uttrycka sina åsikter och informera kommunen om saker de vill upplysa om. Kanske kan dessa kanaler även användas för att få narkotikarelaterad information.

Varna potentiella köpare

I USA provade polisen att skicka kort hem till ägarna till de bilar man sett med budskapet att polisen iakttagit fordonet i ett högt kriminellt belastat område. Detta sågs minska antalet gripanden relaterade till narkotika och kopplades till en total minskning av trafik i området.

Framgångsfaktorer

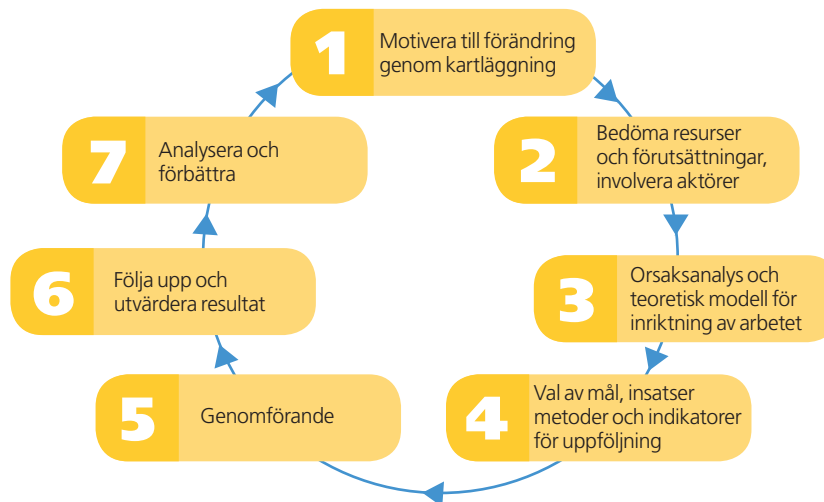
för lokalt arbete mot öppna drogsener

I det lokala arbetet med öppna drogsener är några faktorer nycklar till framgång. Grundläggande är förankring, långsiktig finansiering, tydliga roller och tydlig ansvarsfördelning mellan berörda aktörer samt arbete under lång tid.

En förutsättning för att bedriva ett effektivt förebyggande arbete är kunskap om den öppna drogsenen. Genom att kartlägga och analysera situationen på den öppna drogsenen får man ett underlag för val av insatser och uppföljning av valda interventioner.

Val av insatser bör baseras dels på den lokala kartläggningen och analysen och dels på kunskap om effektiva metoder. Det är oftast inte möjligt att identifiera enstaka orsaker till problem som uppstår på platsen. Däremot vet vi att när flera riskfaktorer föreligger ökar också risken för problem. Faktorer som är av stor betydelse är pris, fysisk tillgänglighet, normer och attityder, sociala faktorer samt individfaktorer.

Här kan det lokala preventionsarbetet verka för att stärka olika skyddsfaktorer och för att förhindra narkotikabrott.

Rollfördelning

i det regionala arbetet mot öppna drogsener

Länsstyrelsen

- Länsstyrelsen stödjer kommunerna i deras förebyggande ANDT- och brottsförebyggande arbete.
- Regional samordning av ANDT och brottsförebyggande frågor i länet.
- Länk mellan lokal, regional och nationell nivå.

Stockholms läns landsting

- Stöd, vård och behandling.
- Metodutveckling och forskning inom ANDT-området.
- Medverkan i uppföljning av den nationella ANDT-strategin regionalt.
- Stöd till kommunernas förebyggande arbete.

Polisen

- Polismyndigheten – skapar lag och ordning utifrån demokratiska värderingar i samverkan med kommunen, myndigheter och civilsamhället. På så vis kan boende och näringsidkare utveckla sin närmiljö.
- Polisen ska aktivt jobba mot den öppna narkotikahandeln genom att riktade aktiviteter sker mot platser och personer som är aktuella i sammanhanget.
- Tillsammans med andra aktörer ska polisen jobba brottsförebyggande och mot nyrekrytering till den aktuella miljön.
- Polisen ska arbeta tillsammans med andra aktörer med planering samt förändring av bebyggelsen för att påverka situationen på platsen.
- Informationsöverföring, framför allt till socialtjänsten.
- Sluss till vård, exempelvis genom MUMIN och SMADIT.

Kommunerna och stadsdelsförvaltningarna

- Kommunen har ett ansvar att främja förutsättningarna för goda levnadsförhållanden och att inom skola, ungdomsmottagning och fritidsverksamheter tidigt upptäcka barn och unga i riskzon.
- Kommunens arbete syftar till att reducera antalet personer i riskgruppen så att färre unga utvecklar normbrytande och kriminella beteenden. Socialtjänsten är med vid polisförhör med ungdomar under 18 år för att fånga upp de ungdomar som behöver stöd och hjälp.
- Kommunen bedriver ett uppsökande arbete i form av fältassistenter och i vissa fall även ungdomsjour som arbetar i ungdomsmiljöer för att skapa relationer som gynnar tidig upptäckt. Fältassistenter arbetar ibland även uppsökande med unga på internet.

Kriminalvården

- Reducerar antalet individer som påverkar platsen negativt genom ökad kontroll och genom att undvika frivårdspåföljd för kriminella individer som kan förväntas ha en negativ påverkan på lokalsamhället.
- Kriminalvårdens insatser ska inte vara en isolerad företeelse, utan en del i en sammanhållen kedja av åtgärder där god samverkan är en nödvändighet.

Tullverket

- Tullverket ska övervaka och kontrollera trafiken till och från utlandet så att bestämmelser om in- och utförelse av varor följs. I den kontrollerande verksamheten ska narkotika ges högsta prioritet. Beslag av narkotika ska bidra till att minska tillgången till narkotika i Sverige.
- Tullverkets narkotikabekämpning ska främst inriktas mot organiserad och storskalig brottslighet.
- Arbetet ska motverka och förebygga brottslighet, men bidrar också till de övergripande folkhälsopolitiska målen avseende alkohol, narkotika, dopnings- och tobakspolitiken (ANDT).

- Tullverkets arbete med att bekämpa den organiserade och grova brottsligheten sker också genom samverkan med andra myndigheter såväl i projektverksamhet som i andra ärenden.

Civilsamhället

- Organisationer inom civilsamhället arbetar ofta förebyggande och har en rådgivande och stödande funktion till brukare och deras anhöriga. Insatser som utförs av dessa goda krafter är ovärderliga i arbetet mot öppna drogsener och kompletterar myndigheters arbete på ett positivt sätt. De goda krafterna kan nå grupper som av olika skäl inte söker sig till de verksamheter som drivs av olika myndigheter.

Uppföljning och utvärdering

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) finansierar en process- och effektutvärdering som ska belysa hur polisen ensam eller tillsammans med andra arbetar lokalt mot öppna drogsener i Stockholms län och vilken effekt arbetet har.

Utvärderingen ska vidare identifiera och rekommendera framgångsrika metoder och arbetssätt som inte finns med i metodboken samt förändring av redan befintliga metoder.

Både polisen och andra aktörer som till exempel socialtjänsten och landstinget kommer att förbättra arbetet mot narkotika om arbetet utförs kunskapsbaserat. Det praktiska arbetet kommer att effektiviseras och det kommer bli lättare att välja de metoder som fungerar bäst.

Tiden för utvärderingen sammanfaller med strategin och handlingsplan för ANDT-arbetet i Stockholms län 2017–2020. Utvärderingen kommer att kunna användas som underlag i arbetet med att ta fram inriktningen för nästa strategiperiod.

När du vill fördjupa dig

Referenslitteratur

Connoly, J. (2006). Responding to open drug scenes and drug-related crime and public nuisance: Towards a partnership approach. Strasbourg: The Pompidou Group's Criminal Justice Platform.

EMCDDA. (2015). Drugs, policy and the city in Europe. Retrieved from <http://www.emcdda.europa.eu/system/les/publications/2637/TDAT16001ENN.pdf>

Fitzgerald, J. L. (2005). Policing as public health menace in the policy struggles over public injecting. *International Journal of Drug Policy*, 16(4), 203–206.

Frank, V. A., & Bjerger, B. (2014). From zero tolerance to non-enforcement: Creating a new space for drug policing in Copenhagen, Denmark. *Contemporary Drug Problems*, 41(2), 261–291.

Klingemann, H. K. (1996). Drug treatment in Switzerland: Harm reduction, decentralization and community response. *Addiction*, 91(5), 723–736.

McNeil, R., Shannon, K., Shaver, L., Kerr, T., & Small, W. (2014). Negotiating place and gendered violence in Canada's largest open drug scene. *International Journal of Drug Policy*, 25(3), 608–615.

Olsen, H. (2017). Open drug scenes and police strategies in Oslo, Norway. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 1-16.

Waal, H., Clausen, T., Gjersing, L., & Gossop, M. (2014). Open drug scenes: Responses of five European cities. *BMC public health*, 14(1)

Litteraturtips

- Drug dealing in open-air markets, Alex Harocopos och Mike Hough, *Problem-Oriented Guides for Police*, US department of Justice, 2005.

- Street-level drug law enforcement: A meta-analytic review, Lorraine Mazerolle, David W. Soole, Sacha Rombouts, Campbell Systematic reviews, 2007.

- Illegal drug markets, research and policy, Mike Hough and Mangai Natarajan, *crime prevention studies vol 11*, 2000.

- Policing drug hot spots: the Jersey City drug market analysis experiment, Weisburd and Green, *Justice quarterly*, 1995.

- Stockholmsenkäten finns på www.lansstyrelsen.se

Anteckningar

A series of horizontal dotted lines for taking notes.

Innehållet i denna broschyr har sammanställts av Polisregion Stockholms ANDT-samordnare Olof Bratthall

För mer information kontakta Olof Bratthall
E-post: olof.bratthall@polisen.se

Utgivningsår: 2018

Dnr: A102.918/2017

Foto:

Lars Hedelin, Polisen, sid 1, 5, 10, 12, 22, 25 och 31
Mathias Tellberg Polisen, sid 6 och 9
Tullen sid 13.

Lennart Johansson, Stockholm stad sid 9 och 20
Kajsa Kax Wåghals, Stockholm stad, sid 26.

I arbetet med denna metodbok har följande personer och organisationer bidragit:

Polismyndigheten
Karl Alexandersson, kommunpolis LPO Globen
Olof Bratthall, regionkansli Stockholm
Robert Kindrot, kommunpolis LPO Södermalm
Mia-Maria Magnusson, polisdoktorand polisregion Stockholm
Frida Nordlöf, kommunpolis LPO Rinkeby
Petra Sjölander, kommunikationsavdelningen

Cecilia Löfström, Kriminalvården
Kajsa Björnson, stadsdelen Rinkeby-Kista
Michael Frejd, Länsstyrelsen Stockholm
Sofia Herlitz, Länsstyrelsen Stockholm
Mikael Jeppson, Socialförvaltningen, Framtid Stockholm
Therese Travis, Socialförvaltningen, Framtid Stockholm
Therése Johansson, Tullverket

**POLIS
NARKOTIKA
SÖK**

POLIS

112

USA

Polisen

Kriminalvården

Länsstyrelsen
Stockholm

Tullverket

Stockholms läns landsting

ÖPPNA
DROGSCENER